

OBJAWY RYZYKA DYSLEKSJI I DYSLEKSJI ROZWOJOWEJ – CO POWINIEN WIEDZIEĆ NAUCZYCIEL

Objawy „ryzyka dysleksji” nie pojawiają się dopiero w momencie przekroczenia przez dziecko progu szkoły. Dzięki wnikliwej obserwacji dużo wcześniej możemy zauważyć pewne symptomy, które mogą zapowiadać trudności.

Dzieckiem ryzyka dysleksji może być każde dziecko pochodzące z nieprawidłowo przebiegającej ciąży i porodu, urodzone przedwcześnie, w złym stanie fizycznym. Duże prawdopodobieństwo dotyczy także dzieci z rodzin, w których trudności takie jak: dysleksja rozwojowa, opóźnienie rozwoju mowy, oburęczność i leworęczność już się pojawiały. Nie każde dziecko ryzyka dysleksji będzie doświadczało specyficznych trudności w uczeniu się, jednak występowanie pewnej liczby objawów świadczących o dysharmoniach w rozwoju psychomotorycznym zwiększa takie zagrożenie.

Wskazane jest wówczas podjęcie oddziaływań o charakterze profilaktycznym, które mogą wpłynąć pozytywnie na lepsze przygotowanie dziecka do startu szkolnego.

Symptomy ryzyka dysleksji w poszczególnych grupach wiekowych:

Wiek niemowlęcy (pierwszy rok życia)

- opóźniony lub nietypowy rozwój ruchowy,
- minimalne dysfunkcje neurologiczne (np. obniżone lub wzmożone napięcie mięśniowe, zbyt długo utrzymujące się pierwotne odruchy wrodzone),

Wiek poniemowlęcy (2-3 lata):

- opóźniony rozwój ruchowy w obrębie motoryki dużej (trudności z utrzymaniem równowagi, opóźniony rozwój i automatyzacja chodu),
- opóźniony rozwój motoryki małej (niezręczność manualna, nieporadność w samoobsłudze oraz zabawach manipulacyjnych),
- słaba koordynacja wzrokowo-ruchowa i opóźnienie rozwoju grafomotorycznego,
- opóźnienie rozwoju mowy.

Wiek przedszkolny (3-5 lat):

- niska sprawność ruchowa w zakresie ruchów całego ciała, złe funkcjonowanie we wszelkich zabawach ruchowych (biegi, jazda na rowerze, ćwiczenia równoważne itp.),
- słaba sprawność w obrębie motoryki małej (trudność i niechęć do wykonywania czynności samoobsługowych i zabaw manipulacyjnych),
- zaburzona koordynacja wzrokowo-ruchowa (niechęć dziecka do rysowania, wykonywanie bardzo uproszczonych rysunków, nieprawidłowy chwyt narzędzi pisarskich),
- zaburzenia funkcji wzrokowych objawiające się m. in. trudnościami w rysowaniu, składaniu według wzoru obrazków, wykonywaniu układanek,
- zaburzenia funkcji językowych (opóźniony rozwój mowy, nieprawidłowa artykulacja wielu głosek, wydłużony okres posługiwania się neologizmami, trudności

z zapamiętaniem krótkich wierszyków i piosenek, trudności z budowaniem wypowiedzi, ograniczony zasób słownictwa),

- opóźniony rozwój lateralizacji i orientacji w schemacie ciała i przestrzeni.

Klasa „0”- roczne przygotowanie przedszkolne (6-7 lat):

- utrzymywanie się objawów obniżonej sprawności w zakresie motoryki dużej,
- obniżona sprawność manualna (trudności z wykonywaniem precyzyjnych ruchów w zakresie samoobsługi, trudności z opanowaniem prawidłowych nawyków ruchowych podczas rysowania i pisania),
- zaburzona koordynacja wzrokowo-ruchowa (utrzymujący się zły chwyt narzędzi pisarskich, trudności z rysowaniem szlaczków, odtwarzaniem złożonych figur),
- zaburzenia funkcji wzrokowych (trudności z wyróżnianiem elementów z całości, a także z ich syntetyzowaniem w całość, trudności z odróżnianiem kształtów podobnych, np. figur geometrycznych i liter),
- zaburzenia funkcji językowych (wadliwa wymowa, przekręcanie trudnych wyrazów, błędy w budowaniu wypowiedzi, błędy gramatyczne, trudności z różnicowaniem podobnych głosek, mylenie nazw zbliżonych fonetycznie, trudności z dokonywaniem operacji analizy, syntezy, opuszczania, dodawania, zastępowania, przedstawiania na cząstkach fonologicznych, analizowaniem struktury fonologicznej słów, trudności z zapamiętywaniem nazw, wiersza, piosenki, serii, sekwencji oraz więcej niż jednego polecenia w tym samym czasie),
- opóźnienie rozwoju lateralizacji (brak ustalenia ręki dominującej, oburęczność),
- zaburzona orientacja w schemacie ciała i przestrzeni,
- zaburzona orientacja w czasie,
- nasilone trudności w początkowej nauce czytania (problem z zapamiętywaniem wzorców liter, trudności z syntetyzowaniem rozpoznawanych liter w słowa, z odczytywaniem nawet prostych, krótkich wyrazów),
- trudności w pierwszych próbach pisania.

Wiek szkolny (klasa I – III):

- zaburzenia motoryki (mała sprawność ruchowa całego ciała, niechęć do uczestnictwa w zabawach ruchowych i lekcjach wychowania fizycznego),
- obniżona sprawność ruchowa rąk (nie opanowane w pełni czynności samoobsługowe związane z ubieraniem się, myciem i jedzeniem),
- zaburzona koordynacja wzrokowo-ruchowa (niechęć do rysowania i pisania, utrzymujący się nieprawidłowy chwyt i zaburzenia tonusu mięśniowego przy pisaniu, trudności z rysowaniem szlaczków w liniaturze zeszytu, odtwarzaniem złożonych figur geometrycznych, ogólny niski poziom graficzny rysunków i pisma),
- utrzymujące się zaburzenia funkcji wzrokowych z objawami z poprzedniej grupy wiekowej oraz nasilone trudności z odróżnianiem kształtów podobnych (np. liter m-n, l-t-l) lub identycznych, lecz inaczej położonych w przestrzeni (np. liter p-g-b-d),
- zaburzenia funkcji językowych (wadliwa wymowa, przekręcanie złożonych wyrazów, trudności z pamięcią fonologiczną i sekwencyjną, trudności dotyczące zapamiętywania sekwencji nazw, sekwencji czasowej i cyfr, wierszy, piosenek, tabliczki mnożenia),

- zaburzona orientacja w schemacie ciała i przestrzeni (trudność z odróżnieniem prawej i lewej ręki, strony ciała, trudności z określaniem położenia przedmiotów względem siebie, pisanie liter i cyfr zwierciadlane i/lub zapisywanie wyrazów od prawej do lewej strony),
- nasilone trudności w nauce czytania (bardzo wolne tempo czytania z prymitywną techniką głoskowania lub sylabizowania z wtórną syntezą słowa i nieliczne błędy, lub bardzo szybkie tempo czytania, lecz z licznymi błędami wynikającymi z domyślania się treści na podstawie kontekstu, niewłaściwe i słabe rozumienie),
- trudności z opanowaniem poprawnej pisowni związane z opóźnieniem rozwoju spostrzegania wzrokowego i pamięci wzrokowej (trudność z zapamiętaniem kształtu rzadziej występujących liter, mylenie liter podobnych, popełnianie błędów podczas przepisywania tekstów, trudności z opanowaniem poprawnej pisowni wynikające z opóźnienia rozwoju fonologicznego aspektu funkcji językowych i pamięci fonologicznej, nasilone trudności podczas pisania ze słuchu),
- zaburzona orientacja w czasie.

Jeżeli wymienione wyżej symptomy oraz trudności w czytaniu i pisaniu utrzymują się u dzieci w klasie II, III pomimo pomocy udzielanej przez rodziców w domu i właściwej pracy nauczyciela w szkole, **konieczne jest przeprowadzenie badania diagnostycznego w poradni psychologiczno-pedagogicznej, w celu stwierdzenia bądź wykluczenia ryzyka dysleksji rozwojowej oraz ukierunkowania pomocy.**

Jeżeli badanie potwierdzi ten problem i dziecko uzyska *opinię o ryzyku dysleksji*, zostanie zalecona specjalistyczna pomoc w formie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych (terapii pedagogicznej) i dydaktyczno-wyrównawczych, a także zasugerowany będzie termin badania kontrolnego w poradni. Wtedy zostanie finalnie potwierdzona (lub wykluczona) dysleksja rozwojowa (dysleksja / dysgrafia / dysortografia).

W starszym wieku szkolnym część objawów występujących u dzieci w etapie edukacji początkowej utrzymuje się, a część zmienia swój obraz.

U starszych uczniów z dysleksją rozwojową najczęściej stwierdza się:

- wolne tempo czytania, niechęć do czytania,
- nieprawidłową pisownię, w której dominują błędy ortograficzne,
- trudności z zapamiętaniem: wierszy, terminów, nazw (np. miesiący), dat, danych, numerów telefonu, przekręcanie nazwisk i nazw, liczb wielocyfrowych,
- trudności w przedmiotach szkolnych, wymagających dobrej percepcji wzrokowej, przestrzennej i pamięci wzrokowej: w geografii (zła orientacja na mapie), w geometrii (rysunek uproszczony, schematyczny), w chemii (niezapamiętywanie łańcuchów reakcji chemicznych),
- trudności w przedmiotach szkolnych wymagających dobrej percepcji i pamięci słuchowej dźwięków mowy: w opanowaniu języków obcych, w biologii (w opanowaniu terminologii), w historii (w zapamiętywaniu nazwisk, nazw).

Jeżeli objawy charakterystyczne dla dysleksji zostaną zauważone dopiero w starszym wieku szkolnym – również **należy przeprowadzić specjalistyczną diagnozę w poradni psychologiczno-pedagogicznej**. Jej efektem może być wydanie opinii, na podstawie której dziecku będzie udzielana odpowiednia pomoc w szkole.

**Opracowanie dr Małgorzata Półtorak, pedagog – na podstawie: M. Bogdanowicz:
„Ryzyko dysleksji, dysortografii i dysgrafii”, Harmonia, Gdańsk 2011**